

1 Úvod

Mezinárodní šetření TIMSS (*Trends in International Mathematics and Science Study*) mapující oblast matematiky a přírodovědy patří k projektům, které organizuje Mezinárodní asociace pro hodnocení výsledků vzdělávání IEA (*The International Association for the Evaluation of Educational Achievement*).

V roce 2011 byly zjišťovány výsledky vzdělávání žáků 4. a 8. ročníků v 63 zemích z celého světa a v dalších 14 územně samosprávných celcích. Česká republika se účastnila pouze šetření žáků ze 4. ročníků. Zapojeno bylo 177 základních škol, více než 4 500 žáků a jejich rodičů, 291 učitelů a 177 ředitelů škol.

V roce 2015 byly zjišťovány výsledky žáků 4. a 8. ročníků v 57 zemích z celého světa a v dalších sedmi územně samosprávných celcích. Česká republika se účastnila pouze šetření žáků ze 4. ročníků. Zapojeno bylo 159 základních škol, více než 5 000 žáků a jejich rodičů, téměř 350 učitelů a 159 ředitelů škol.

Cíl analýzy

Cílem této analýzy je hledání společných a rozdílných znaků velmi úspěšných a méně úspěšných tříd s použitím výsledků českých žáků z mezinárodního šetření TIMSS 2011 a 2015. Zvolenou metodou je srovnávací analýza skupiny tříd s nejlepšími výsledky žáků (dále jako velmi úspěšné třídy) a skupiny tříd s nejslabšími výsledky žáků (dále jako méně úspěšné třídy). Zaměřujeme se na to, do jaké míry se liší velmi úspěšné a méně úspěšné třídy zejména v jiných než socioekonomických faktorech, které mohou ovlivňovat výsledky žáků, a pokoušíme se hledat v širším kontextu odpověď na otázku, do jaké míry a v čem se liší metody a formy výuky používané učiteli v daných školách. Konkrétně sledujeme dvě oblasti:

- vybrané znaky učitelů a jejich výukových metod,
- vybrané znaky žáků a jejich postoje ke škole a k výuce.

Významný a mnohdy podstatný vliv na řadu aspektů v oblasti vzdělávání a vzdělávacích výsledků žáků má jejich socioekonomické zázemí. Tuto skutečnost je potřeba mít při posuzování jednotlivých faktorů stále na paměti. Pro doplnění proto také uvádíme, jak se v obou sledovaných skupinách liší vybrané socioekonomické znaky rodinného zázemí žáků.

Součástí analýzy je dále porovnání kvalitativních zjištění o konkrétních školách z dalších zdrojů informací, které má Česká školní inspekce k dispozici, se zjištěními získanými z mezinárodního šetření TIMSS 2015.

2 Definice úspěšnosti tříd

Třídy byly děleny tak, aby žáci z méně i z velmi úspěšných tříd tvořili zhruba stejně velký podíl z celé populace žáků čtvrtých tříd. Při hledání společných a rozdílných rysů méně a velmi úspěšných tříd byla analýza prováděna na základě výsledků dosažených českými žáky v přírodovědě. Při dělení českých žáků dle výsledků v přírodovědě byly do skupiny méně úspěšných tříd zařazeny ty s největším podílem žáků na nízké nebo pod nízkou vědomostní úrovni v přírodovědě tak, aby tato skupina zahrnovala asi 12 % všech žáků, a do skupiny velmi úspěšných tříd byly zařazeny ty s největším podílem žáků na vysoké nebo velmi vysoké vědomostní úrovni tak, aby opět obsahovaly zhruba 12 % všech žáků.